

אברהם

ויקראו לפניו אברהם
זה יוסף שהיה אב בחכמה

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת האזינו תשפ"ז • שבת שובה • יום הכיפורים • שנה ו' - גליון רצ"א • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

הפטרות 'שובה'

שובה ישראל עד ד' אלוקיך (הושע יד, ב).

שינוי מדין לחסד ע"י תשובה
כי מצד השי"ת הכל אחד

נודע (ראה ספר העיקרים מאמר ב פרק ג ד"ה ובאורו; של"ה תולדות אדם אות רצג) מזה שהקשו בעניין התשובה, דאך שייך שינוי רצון אצלו יתברך, דעד עתה היה רצונו לדון ועונש, ועל ידי התשובה ישנתה רצונו מדין לחסד.

ואולם התשובה בזה פשוטה (ראה של"ה שם), כי אצלו יתברך באמת אין שם עניין מדה כלל וכלל, כי הוא יתברך אחד הפשוט בתכלית הפשיטות (ראה רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"א ה"ז), וכל עניין המדה בא רק מצד המקבל (ראה רבינו בחיי פרשת שמות ג, יג ד"ה ועל), שכפי מה שהוא - כך הוא פועל למעלה, וכך הוא ממשיך מלמעלה על עצמו. ועד עתה שהיו מעשיו לא טובים, הנה פעל במעשיו דין למעלה והמשיך דין על עצמו, ועתה שנהפך לבנו לטוב, הנה הוא פועל בזה מעתה מדת החסד למעלה, וממשיך חסד על עצמו, אבל מצדו יתברך אין חלוק כלל, כי הוא אחד הפשוט בתכלית, ובו יתברך הכל רק כח אחד, בין כשהוא פועל דין בין כשהוא פועל חסד - תמיד פועל רק כח אחד פשוט בתכלית, והשינוי רק מצד המקבל.

וזוהו 'שובה ישראל', אם תשאל הרי התשובה הוא שינוי רצון, לזה אמר 'עד ד' אלוקיך', רצה לומר כי אצל השם יתברך כל כח אחד, ושם 'אלוקי' - מדת הדין, הוא עצמו השם הו"ה - מדת החסד, ואין חלוק כלל מצדו יתברך, והשינוי רק מצד המקבל, כי אצל המקבל הם שני דברים - דין וחסד, וכפי מעשיו כך הוא ממשיך, אבל בו יתברך הוא הכל כח אחד, ואלוקי' - דין - הוא עצמו הו"ה, ואין כאן שינוי כלל בו יתברך, ודו"ק היטיב מאוד.

קחו עמכם דברים ושובו אל ד' (הושע יד, ג).

הדרך הנכונה בתפילות יום הכיפורים
שהתעוררות תביא את התפלה ולא להיפך

הנה יום הכיפורים קרוב לבוא ביום שני^א, ובו ריבוי תפלות, כלשון הגמרא מגילה (כג). 'דנפיש סידורא דיומא', ושלילה ראש השנה (לה). 'דאושי ברכות'. והיום יש עוד פיוטים רבים, ועל ידי אמירת דברים הקדושים האלה המלאים מוסר, בא התעוררות וודאי גם ללב האדם, ובאים הרהורי תשובה בלב.

ואמת וודאי כי גם הרהורים כאלה הבאים מהתעוררות הדיבורים הם גם כן טובים ויקרים, אך לא זהו הדרך העצה והמבוקש באמת - שהאדם יעמוד ברחוק עדיין כמו בכל השנה ואך הדיבורים יכו ללבו וימשכוהו והיה האדם ניקח מן הדיבורים. לא זה הדרך העצה והמבוקש באמת.

אך המבוקש הוא, שיתיישב האדם בדעתו ובהתבוננותו הדק היטיב, ויעשה תשובה מעומקא דליבא, ויהיה שב בעצמותו אל השם יתברך, ובשובו מעצמותו - הנה יאמר

ממילא גם דיבורים וישפוך גם שיחו לפני השם יתברך. ואין המבוקש שידבר האדם דיבורים והדבורים יקחו אותו, רק המבוקש שישב בעצמו ויביא עמו גם דיבורים. והוא שהנביא אומר 'קחו עמכם דברים ושובו אל ד', לא שהדברים יקחו אתכם, רק שתשובו בעצמותכם ותבואו אל השם יתברך בעצמותכם, ועמכם תקחו גם כן דברים, ודו"ק.

אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב (הושע יד, ג).

מקלות התשובה - שמתקבלת ברצון בלבד

הנה אמרו 'אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב', דנדרש (במדבר יח, כא) תיבת 'טוב' כמו נפש (ראה מאמר הבא), יש לומר ד'נפש' פירושו רצון (ראה מורה נבוכים ח"א פרק מא), והכוונה דעניין התשובה הוא קל, שאין צריך הכנה עליו, רק ברגע אחת יכול לשוב בתשובה ומתקבלת התשובה (ראה זו"ק ח"י שרה קט). ותשובה אשר היא ברגע אחת, הנה היא רק ברצון לבד, שעלה בעומק לבו רצון אמיתי להיות טוב מעתה, אבל לא היה אפשר להיות בזה התבוננות והתיישבות, כי ההתבוננות וההתיישבות הרי צריך שהיית זמן.

ועל כן תשובה ברגע אחת היא רק ברצון לבד, ועם כל זה גם היא מתקבלת, וכש"ס קידושין (טז), המקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור - מקודשת, שמה הרהר תשובה בלבד. הרי דברהור הלב בעלמא אפילו בלי התבוננות והתיישבות, ורק בהרהור אחד אמיתי בלבד בשעת הקידושין, גם כן מועלת התשובה, ונעשה מיד צדיק.

וכן בספר תורת העולה להרמ"א ז"ל (ח"ג פרק מז ד"ה נגד הטענה), הביא ראיה מש"ס קידושין הנ"ל, דעניין התשובה הוא רק מצד הרצון. עיין שם שכתב, כי פעולות נבדל אינו מצד יציאת כח אל הפועל, רק מצד הרצון לבד. ואף בפעולות התחתונות נמצא כזה, שיוציא האדם פעולותיו, ואינו מצד יציאת כח אל הפועל, רק מצד הרצון לבד. וזהו עניין התשובה, שאמרו ז"ל, המקדש אשה, אמר לה על מנת שאני צדיק גמור, אף על פי שהוא רשע - הרי זו מקודשת, שמה הרהר תשובה בלבד, הנה בעל תשובה הוא מצד הרצון לבד, עכ"ל ז"ל.

והנה תיבת "כל" הוראתו לרבות גם הבלתי מוכן, כמבואר בעקרים (מאמר ב פרק כ ד"ה זכר) על הכתוב (ויאל ג, א) 'אשפוך את רוחי על כל בשר', וז"ל: ויהיה פירוש 'על כל בשר' - על איזה שיהיה מכל בשר, אף על פי שיהיה בלתי מוכן לנבואה, עכ"ל. ועל כן זה טעם הכתוב 'אמרו אליו כל', רצה לומר, שכל אדם - ואפילו הבלתי מוכן, שגם בלי הכנה כלל ביכולתם לומר אליו 'תשא עון וקח טוב', נדרש 'נפש' שפירושו רצון, היינו שתקבל את הרצון לבד, ואף על פי שלא היה שם הכנת התיישבות והתבוננות הדעת, רק הרצון לבד - אשר אפשר היותו גם ברגע אחת מבלי הכנה קדומה כלל, גם זה תקבל ותחשבהו לתשובה, ודו"ק היטיב.

ארפא משובתם אהבם נדבה (הושע יד, ה).

תשובה על ביטול עשה
מועילה על הרצון עתה לקיימה

הנה בעניין התשובה דמועיל בין על עבירת לא תעשה בקום ועשה ובין על ביטול עשה (ראה יומא פה:), הוא דבר הצריך טעם. דבשלמא בחטא לא תעשה בקום ועשה, הנה על ידי החרטה שמתחרט נעקר המעשה למפרע והיה כלא היה (ראה אורחות צדיקים שער יא ד"ה החרטה; מסילת ישרים פרק ד ד"ה אמנם), ומה שאין כן על ביטול עשה, מה תועיל התשובה והחרטה, סוף סוף הא לא נתקיימה העשה, ואין כאן קיום (ראה חגיגה ט:; לקוטי אמרים תניא אגרת התשובה פרק א).

ויש לומר, דכיון דמתחרט ומצטער עתה על הביטול שביטל, והוא חפץ עתה לקיים העשה, אך שכבר עבר זמנה ואי אפשר עוד, על כן הוי זה החפץ שיש בלבו עתה חפץ ורצון לקיום - חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, דמעלין עליו כאילו עשאה (ברכות ו), ועל כן הוי החפץ והרצון לבד - קיום העשה, ודו"ק.

וזה טעם הכתוב 'ארפא משובתם אהבם נדבה'. רצה לומר, ד'משובה' - בקום ועשה, הנה התשובה פשוטה, דעל ידי החרטה מסתלק קלקול מעשה החטא, והוא כרפואה דמסלק קלקול החול. ומה שאין כן 'אוהבם', רצה לומר התשובה על עשין דעניינם אהבה, כרמב"ן על התורה פרשת יתרו (כ, ח ד"ה ובמדבר) דעשה הוא עבודה מאבהה, דבזה לא שייך רפואה וסילוק קלקול בשלילה, דסוף סוף הא חסר הקיום בחיוב, לזה אמר 'נדבה', היינו דהתשובה בזה מועלת מפאת נדבת הלב, שלבנו מתנדב עתה לקיים אלא שאי אפשר עוד, דתיבת 'נדבה' משמעותה נדבת הלב, וכמו שכתוב 'מאת כל איש אשר יבנו לבו תקחו את תרומותי' (שמות כה, ב), 'נדבי לב עולות' (דברי הימים ב כט, לא).

ועל כן זהו הכוונה, 'אוהבם' היינו עשין דעניינם אהבה - 'נדבה', בזה מתקבלת נדבת הלב לקיום - חישב לעשות מעלין עליו כאילו עשה וכנ"ל.

וזה יש לומר טעם דברי הנביא בהפטורה - 'אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב' וגו'. ובמדבר רבה (פרשת קרח יח, כא) אמר 'וקח טוב' - וקח נפש, 'טוב' באתב"ש - 'נפש' (ראה מתנות כהונה ומהר"ו שם ד"ה בגימטריא), עיין שם. והיינו דדורש תיבת 'טוב' באתב"ש, דבאתב"ש הוא 'נפש', וכאילו היה כתוב 'וקח נפש'. והנה צריך לבאר גם כן כוונת המאמר 'וקח נפש'.

ונראה לדרכנו הנ"ל, דעניין התשובה הוא בשני פנים. היינו, שבעבירת לא תעשה בקום ועשה, עניין התשובה - שמתכפר החטא ונמחל והיה כלא היה, ובעבירת ביטול עשה, דבזה לא מהני המחילה וסילוק החטא, דהא בעינן קיום בחיוב, על כן הוי בזה עניין התשובה שמתקבל הרצון שיש לו עתה לעשות - לקיום. והנה כבר אמרנו (ראה מאמר הקודם) דהרצון מכונה 'נפש', וזהו 'אמרו אליו כל תשא עון וקח נפש', היינו דהתשובה הוא בשני פנים, או ש'תשא העון' ותמחול אותו, וזה בעבירת לא תעשה בקום ועשה, או 'וקח נפש' היינו שתקבל הרצון לקיום, וזה בעבירת ביטול עשה כנ"ל, ודו"ק.

איזהו יום הנבחר - שבת או יום הכיפורים

~ מתוך: שו"ת בן פורת ח"א סימן ז ~

ביום הכיפורים, אם כן וודאי הוא מעלה לשבת על יום הכיפורים, ו'מקרא קודש' (ויקרא שם, כו) דכתיב ביום הכיפורים, אינו חיוב קידוש, רק הכוונה קדושהו בעשיית מלאכה, כמבואר בראש השנה (לב).^א

רק מחלל שבת נחשב מומר לכל התורה

וכן דעת כמה פוסקים (ראה פרי מגדים פתיחה להלכות שבת אות יב; חידושי רבי עקיבא איגר שבת קו. אות א) דמחלל יום הכיפורים לא חשיב מומר לכל התורה כמחלל שבת - לרש"י חולין (ה. ד"ה אלא) דמחלל שבת מומר לכל התורה, מפאת דכופר בחידוש העולם, וזה לא שייך ביום הכיפורים.

ואם כן צירוף כל הני מעלות, שוב יש לומר דחשיבי גם כן כצירוף שלש מעלות דש"ס מועד קטן הנ"ל, ולא פרכינו עליהו פירכא דמכפר.

ביום הכיפורים יש מעלות ענינו ותוספת דאורייתא

אמנם, יש עוד ביום הכיפורים מעלה אשבת - חיוב הענינו. דנהי דלעומתו חיוב עונג בשבת - לדיעות דעונג שבת דאורייתא (ראה רמב"ן פרשת אמור כג. ב ד"ה וטעם; חידושי הר"ן פסחים צט: ד"ה אבל), מכל מקום אין כרת בביטול עונג שבת, כבביטול ענינו דיום הכיפורים. **וגם** יש עוד עדיפות במלאכה עצמה ביום הכיפורים אשבת - לדיעות דתוספת יום הכיפורים דאורייתא (ענין רא"ש יומא פ"ח סימן ח; טור אור"ח סימן תרח סעיף א) ותוספת שבת דרבנן (ראה אור זרוע ח"ב סימן יד ד"ה מעתה; לבוש אור"ח סימן רסא סעיף ד).

ביום הכיפורים יש מעלת יום שלפניו

וגם יש מעלה ליום הכיפורים - לש"ס יומא (ב:), דיום שיש קדושה לפניו עדיף מיום שאין קדושה לפניו, וענין חגיגה (יח).^ב, ואם כן יום הכיפורים דיש מצות אכילה ערב יום הכיפורים (ראה ברכות ח:), ויש לספק אם הוא מפאת ענין קדושה דיום ההוא, ואם כן הרי יש קדושה לפניו, מה שאין כן בשבת.

ואם גם נימא דאינו מפאת קדושת היום, מכל מקום הרי הוא חיוב הכנה ליום הכיפורים, כדי שיוכל להתענות ביום הכיפורים, וכמבואר ברש"י (שם ד"ה מעלה). ואילו בשבת ליכא הכנה, למאן דאמר הכנה לא דאורייתא (ראה מאירי ביצה ב: ד"ה זה), וגם עונג שבת לא דאורייתא (ראה פסקי הרי"ד פסחים צט: ד"ה ומקשה; פרי מגדים פתיחה כוללת חלק א אות יח), ואם כן אין צריך להכין כלל, וקרא ד'הכינו את אשר יביאו' (שמות טו, ה) - רשות, דאם ירצו לאכול בשבת יביאו מקודם באפייה ובישול וכדומה.

ואין לומר, דאם כן הא ליכא בשבת רק חיוב שביטה, ובזה הא לא שייך הכנה, ואם כן אין זה מעלה. דזה אינו, דגם מידי דלא שייך - חשיב מעלה וכנ"ל. אמנם הרי לא גמ' לש"ס מועד קטן לפרוך פירכות הנ"ל, ובאתי רק להעיר.

חומרות נוספות בשבת על יום הכיפורים

ולדרכנו הנ"ל (ראה שו"ת בן פורת ח"א סימן י אות ז ד"ה וגוף) דמותר ביום הכיפורים בעצם מלאכת אוכל נפש - על כל פנים למאן דלית ליה 'מתוך' (ראה ביצה יב.), רק שאין אוכל נפש, אם כן ניתוסף עוד לסברא זו חומרא בשבת על יום הכיפורים, מלבד כל הני שכתבנו למעלה, במה שביום הכיפורים מותר בעצם מלאכת אוכל נפש, ואילו בשבת הוא אסור בעצם.

ונזכרתי דיש עוד חומרא לרבי אלעזר ברבי שמעון, דסבירא ליה בסנהדרין (עד.) דמחלל שבת נית' להצילו בנפשו, ענין שם. וכן יש עוד חומרא, מצות מורא לדברי **היראים** (סימן צח; בדפ"ח סימן תי), דיש בשבת מצות מורא מסמיכות את 'שבתותי תשמורו' (ויקרא יט, ל) ל'ומקדשי תיראו' (שם), ענין שם, ויש להאריך עוד.

פעם אחת בשנה, ואילו מילה שכיחא בכל יום, וחשיב זה שם פירכא לענין דלא נילף מילה מפסח לפטור מחטאת, יענין שם. ואם כן הכא נמי שבת דנוהג בכל שבת - הא הוי נמי מצוי לגבי יום הכיפורים דנוהג רק פעם אחת בשנה.

וענין מנחות (ס:), רבי שמעון פריך הכי, מה להצד השהו שבהן שכן מצויין, ורבי יהודה, אדרבה הא מצוייה טפי, הנך זימנין דלא משכחת לה כלל, ענין שם היטב. ואם כן לרבי יהודה עדיפות מצוי דשבת איום הכיפורים עדיף עוד מעדיפות מצוי דמילה אפסה, דמילה אינו הכרח כפסח, ואילו שבת מוכרח כיום הכיפורים, ומצוי טפי ממנו.

עדיפויות נוספות שמצאנו בשבת

ועוד יש עדיפות לשבת, למאן דאמר (יומא סו:) אין עירוב והוצאה ליום הכיפורים, ולפי מה שנסתפקו **האחרונים** (ראה שו"ת פנים מאירות ח"ב סימן קמא; שו"ת שאגת אריה סימן עב) דגם מחמר ושביטת בהמתו אין נוהגים ביום הכיפורים, וכן גר תושב יש לדון אי אסור במלאכת יום הכיפורים.

שבת היא מצוה דלפני הדיבור

וכן שבת היא מצוה דלפני הדיבור, דשבת ודינין במרה נצטוו (סנהדרין נו:), מה שאין כן יום הכיפורים. והנה מלבד היות שבת מצוה דלפני הדיבור, הנה מלבד זה גוף הקדימה דקדמה מצות שבת להתקיים ממצות יום הכיפורים, נחשב מעלה לשבת על יום הכיפורים, ענין קידושין (מ:), גדול לימוד שקדם לחלה ארבעים שנה כו'.

עוד עדיפויות בשבת: יש בה עשה והיא קביעא וקיימא

וגם יש מעלה לשבת איום הכיפורים, מפאת עשה ד'ביום השביעי תשבות' (שמות כג, יב; ענין רמב"ם הלכות שבת פ"א ה"א), דביום הכיפורים ליכא עשה, דנהי דיש עשה ד'שבתון' (ויקרא כג, לב) ביום הכיפורים - כמבואר **ברמב"ם** (הלכות שביטת עשור פ"א ה"א), מכל מקום למאן דאמר (ראה שבת כד:) ד'שבתון' (ויקרא שם, לט) דיום טוב לאו עשה, פשוט דהוא הדין 'שבתון' דיום הכיפורים אינו עשה, מה שאין כן 'וביום השביעי תשבות' דשבת הוא עשה לכלי עזלא.

וגם יש מעלה לשבת איום הכיפורים, מפאת דשבת קביעא וקיימא, מה שאין כן יום הכיפורים בי דינא הוא דמקדשי ליה, כדמוכח מעלה זאת בחולין שם (קא:).

בשבת יש עשה דקידוש היום - שאינה ביום הכיפורים

וגם יש בשבת עשה דקידוש היום (ראה פסחים קו.) שאינה ביום הכיפורים, דאפילו לדיעות דקידוש על היין דאורייתא (ראה רש"י נזיר ג: ד"ה והריני רבינו חננאל פסחים קו. ד"ה רבה), ואם כן לא שייך זה ביום הכיפורים, כיון דהשתיה אסורה, מכל מקום גם מידי דלא שייך - חשיב מעלה, כמבואר בבבא קמא (פח:), מה לאשה שכן אינה במילה. וכן כתבו התוספות בבא קמא (ה: ד"ה כז) וביבמות (נז: ד"ה רב) ובזבחים (ח: ד"ה הנך), ובמקום אחר (ראה ציונים לתורה כלל לג) הארכת.

וכל שכן לדיעות דקידוש על היין דרבנן (ראה תוספות פסחים קו. ד"ה וזכרה; רמב"ם הלכות שבת פכ"ט ה"ו), ומן התורה הוא רק גוף הקידוש, אם כן גוף הקידוש הרי היה אפשר להיות גם ביום הכיפורים ולא ציותו תורה

בחידושי כתבתי, דרבי עקיבא סבירא ליה דיש עדיפות ליום הכיפורים על שבת, מדסבירא ליה בשבת (קיד.) דאין חלבי שבת קריבין ביום הכיפורים, ורבי ישמעאל פליג עליה שם, ענין שם.

וכזה מצינו לרבי עקיבא עדיפות ליום הכיפורים על שבת בענין הקרואים - במגילה (כג:), דסבירא ליה לרבי עקיבא דביום הכיפורים קורין שבעה ובשבת ששה, ורבי ישמעאל פליג עליה גם שם, ענין שם היטב. **וענין בילקוט** תהלים (רמז תתפח ד"ה ימים) על הכתוב (תהלים קלט, טו) 'ימים יצרו ולו אחד בהם', רבי לוי אמר זה יום הכיפורים כו', רבי יצחק אמר זה השבת כו', והוא מן הפסיקתא, ואינו זוכר כעת מקומה (ראה פסיקתא רבתי כג, א ד"ה גמלי). ונראה דפליגי גם כן בהנ"ל, אי יום הכיפורים היום הנבחר, וקאי עליה יולו אחד בהם, או שבת היום הנבחר, ובחידושי במקום אחר (ראה אוצרות יוסף דרוש ג פיסקא מה-ג) הארכתני מזה.

אם יום הכיפורים עדיף מטעם 'מכפר'

וענין שבת (קלא:) פירכא, מה לשופר שכן מכנסת זכרונות של ישראל לאביהם שבשמים, ואם כן הוא הדין דאיכא למיפרך כזה - מה ליום הכיפורים דהוא מכפר, וכן בקדשים - קרבן המכפר חשוב טפי, ענין יומא (לג:), מכפר עדיף, וזבחים (פט-פס:), כולה סוגיא, ושם קדימות מכפר על אינו מכפר, ועושיין פירכא מזה - מה לפלוני שכן מכפר, ענין פסחים (עז:), וזבחים (ה: י:), וכמעט בכל דף ודף בסדר קדשים מעלת מכפר - הן לפירכא והן לקל וחומר, ואם כן גם בימים מקודשים אולי האיכא למיפרך - מה ליום הכיפורים שכן מכפר. **ויש** לומר, דתלוי בפלוגתא דכריתות (ז:), אי עיצומו של יום מכפר אפילו לא נתענה כו', דלמאן דאמר דבנתענה כו' וקיים מצות יום הכיפורים דייקא מכפר, אם כן בכהאי גוונא גם שבת יש לו כח כפרה, דכל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו (שבת קיח:).

ואולם עם כל זה, אינו מכפר ככפרת יום הכיפורים, דחייבי אשמות תלוין שעבר עליהם יום הכיפורים פטורין, כמבואר בכריתות (כה:), במשנה, והיינו משום דיום הכיפורים מכפר כפרתן, כמבואר שם (כה:), בגמרא, ואילו שבת אין מכפר כפרת אשם תלוי.

ונזכרתי גמרא מועד קטן (ס:), מאי דרוש, אמרו, קל וחומר, ומה משכן שאין קדושתו קדושת עולם, וקרנן יחיד, דוחה שבת דאסור סקילה, מקדש דקדושתו קדושת עולם, וקרנן ציבור, ויום הכיפורים דענוש כרת - לא כל שכן. ולא פריך פירכא הנ"ל - מה לשבת שכן אינו מכפר תאמר ביום כיפור דיש לו מעלת מכפר. אמנם יש לומר, דשם צירוף כל השלש מעלות שזכר - עדיפי ממעלת מכפר.

עדיפות שבת מפאת 'תדיר'

אולם יש עוד עדיפות לשבת איום הכיפורים, מפאת תדיר, כיון דנוהג בכל שבת, מה שאין כן יום הכיפורים נוהג רק פעם אחת בשנה. ואף על גב דגם דבר הנוהג פעם אחת בשנה חשיב תדיר, כמבואר בתוספות יבמות (ה: ד"ה ומכילה), ענין שם, מכל מקום חשיב שבת מצוי טפי על כל פנים מפאת היותו בכל שבת, ומצוי חשיב גם כן פירכא, ונקראת פירכת 'תדיר' - ענין זבחים (צא:), מילה לגבי פסח כד'תדיר דמיא, משום דפסח רק

(א) **המשך לשונו:** 'אולם לפי זה לכאורה, יש גם ביום הכיפורים עשה בשביטתו, היינו עשה ד'מקרא קודש', וצריך עיון בזה שאין בזכרוננו מי שביא עשה זאת ביום הכיפורים. ודעת רש"י כריתות (ז: ד"ה מקרא) ד'מקרא קודש' דיום הכיפורים היינו חיוב תפלה, ואם כן לפי זה יש ליום הכיפורים גם מעלה אשבת. וכמובן.

(ב) איתא שם: 'ומה ראשון ושביעי שאין קדושה לפניו ולאחריהן אסור בעשיית מלאכה, חולו של מועד יש קדושה לפניו ולאחריהן אינו דין שיהא אסור בעשיית מלאכה'.

הפטרת שחרית של יום כיפור

~ מתוך: אוצרות יוסף דרשת שבת שובה; גליוני הש"ס ~

והיינו, כי המלבוש הוא כבוד, ולכן נדרש תיבת 'מכובד' - על המלבוש והכסות. ועיקר הכבוד הוא המלבוש של האדם, ועל כן נקרא 'לבוש', כש"ס שבת (עו:), לבוש - לא בושה, רצה לומר, דעל כן נקרא 'לבוש', דהוא נוסריקון 'לא בושה', והיינו דהלבוש הוא מסלק הבושה המקביל אל הכבוד, ועיקר הבושה הוא העירום והעדר הלבוש.

ועל כן שאלו בש"ס בבא קמא (פו:) דרך תימה על הברייתא - ביישו ערום חייב, עיין שם דפריך ערום בר בושת הוא, בתמיה. פירוש, הרי יש בו העירום - דהוא עיקר הבושה, ואם כן הרי אינו מקפיד על הבושה כלל, ואינו עוד בר בושת כלל. וכמו שהעירום הוא עיקר הבושה, כך הלבוש המקביל והמסלקו כטעם 'לבוש - לא בושה', על כן הוא גם כן עיקר הכבוד.

שינוי הנגידים

בשבת (ק"ט), 'לקדוש ד' מכובד' וכו' - זה יום הכיפורים כו', אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה.

ענין מאירי יומא (סח: ד"ה בא) על מה שכתוב במשנה (שם), ואם לאו - קורא באצטלית לבן משלו, וז"ל: והוא הדין לכל שאר בגדים, אלא שדיבר בהוה, שמנהג קנינים ואנשים של צורה להיות בגדיהם לבנים ביום הכיפורים, עכ"ל.

ועיין תענית (כו:), דנשים יוצאות ביום הכיפורים בכלי לבן, וכן בט"ו באב. ועיין תוספות מגילה (לא. ד"ה במנחה) ^נ, ובפסקי תוספות שם (סימן קיב) ².

ידבר דבר (ישעיה נח, ג).

דיבורים ביום טוב

בשבת (ק"ג), 'ידבר דבר' - שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול.

ענין רוקח הלכות יום הכיפורים (סימן רטז ד"ה ומה) דכתב שם תוך דבריו, וז"ל: ובכל המועדים יש בהם פ' חוץ משבת, לפי שכתב 'ידבר דבר' - דיבור הפה אסור, עכ"ל. ומבואר דביום טוב ליתיה לאיסורא ד'ידבר דבר'.

ועיין ביצה (לו:), ברש"י (ד"ה משום) ותוספות (ד"ה משום), מבואר להיפוך. וכן הוא בזכרוננו מכל הראשונים, דגם ביום טוב אסור לדבר מחפצי חול (ראה מחזיק ברכה אורח סימן תצה ס"ק ב: פרי מגדים שם משבצות זהב ריש סימן שח).

ואולי אין כוונת הרוקח אדיבור בחפצי חול, רק אדברים יתירים בעלמא, דגם כן אסירי בשבת, כהך דירושלמי (שבת פט"ו ה"ג), דרבי שמעון בן יוחי כד חזי לאימיה דקא מישתעאי טובא בשבתא, אמר לה, שתיקי, דשבתא הוא.

ואולם גם בזה יוקשה, דאיך אסור בשבת ומותר ביום טוב, התנן (מגילה ז:), אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד. ואולי המשנה רק אמלאכה קאי ולא אדיבור.

ויש לומר עוד, דהיתיר דיבורים יתירים ביום טוב - היינו אם הוא נהנה מדיבור דיבורים יתירים, ולכן מותר ביום טוב, כמו מלאכה דמותרת ביום טוב בשביל הנאה - מטעם מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש כו' (ראה ביצה יב:), ואם כן היתיר זה נכלל שפיר גם כן במשנה הנ"ל, דאמר 'אלא אוכל נפש בלבד', ודו"ק.

ואולם בשו"ת תרומת הדשן (סימן סא ד"ה תשובה) מבואר, דבכהאי גוונא דנהנה בכך - גם בשבת שרי משום עונג שבת, עיין שם.

היכי קתני, אילימא דרפואת נפש בחנם, רפואת ממון בשכר כו'. **ובר"ן**: רפואת נפש בחנם - וינפש' דקתני פירוש רצון, כדאשכחן 'אם יש את נפשכם', כלומר שמרפאהו ברצון לבו ולא בשכר, עכ"ל. [וכש"ס נדרים הנ"ל הוא גם בעבודה זרה (כו:), והביא שם רש"י (ד"ה רפוי) גם כן קרא 'אם יש את נפשכם' - שהביא גם הרמב"ם במורה הנ"ל]. וזהו הוא גם כן בש"ס מגילה (לא:), לוי בר בטיה הוי קרי וקא מגמגם קמיה דרב הונא בארורי, אמר ליה, אכנפשך כו'. וברש"י: אכנפשך - אם רצונך להפסיק, פסוק, עכ"ל. וזהו עוד בכמה דוכתי, ד'נפש' פירושו רצון.

ועל כן כזה הוא גם כן דרש הירושלמי הנ"ל, 'תענו את נפשתיכם', כלומר תענו את רצונכם. ועל כן קאי רק על היתיר - דיש עליו רצון לאוכלו, וצויה הכתוב לענות את הרצון, ומה שאין כן על דבר האסור, אין רצון כלל לאכלו מפני איסורו, ועל כן אין איסור בכלל הכתוב, ודו"ק.

והנה יוקשה על זה גם כן, דאטו על איסור אין רצון כלל, הרי אפשר שירצה ויחמוד האדם גם איסור, ואך שהאדם מושל על הרצון והחמדה ואין עושה כרצון זה, אבל הרצון שבלב הרי אפשר ודאי שיהיה גם על איסור, וכדברי רבי יהודה הלוי ז"ל הנ"ל.

ואולם לדרכנו הנה הדבר נכון מאוד, דהא קרא איום הכיפורים קאי, ויום הכיפורים הרי הוא נגד דיבור 'לא תחמוד', ועל כן כח ומדריגת היום הוא נגיד גוף החמדה, שלא יהיה גם חמדת הלב כלל נגד רצונו יתברך, ועל כן שפיר ביום הכיפורים אין רצון כלל על איסור, ושפיר אין איסור בכלל הכתוב שצויה לענות הרצון, דעל איסור אין רצון כלל ביום הכיפורים, ודו"ק נכון בסיעתא דשמיא.

וזה טעם הכתוב 'למה צמנו ולא ראית עניינו נפשנו ולא תדע', הן ביום צומכם תמצאו חפץ וגו'. ויש לומר דהכתוב קאי על יום הכיפורים, שאין מן התורה צום ועינוי נפש מחויב - רק ביום הכיפורים, ועל כן אומרים 'למה צמנו וגו' עניינו נפשנו' וגו', יש לומר בפשיטות דקאי איום הכיפורים, דביה הוא דכתיב 'תענו את נפשתיכם'. ונתרעמו ישראל, הרי עשינו כפי החיוב וצמנו ביום הכיפורים - 'ולא ראית, עניינו נפשנו ולא תדע'.

ועל זה משיבם הנביא - 'הן ביום צומכם תמצאו חפץ, כלומר, שגם ביום הצום יש לכם החפץ והרצון על כל פנים לחטוא חלילה, ואם כן הרי לא השגתם מדריגת היום - דהוא ביטול גוף החפץ והחמדה שבלב, ואם כן זה ראיה שלא הכינותם עצמכם בזיכור וטהרה לפני יום הכיפורים לשתשיגו מדריגת היום ביום הכיפורים, ועל כן לא נתקבל עניין הצום, ודו"ק היתבי.

לְקֹדֶשׁ ד' מְכַבֵּד (ישעיה נח, ג).

עיקר הכבוד הוא המלבוש

בשבת (ק"ג), רבי יוחנן הוי קארי למאניה - ממכדותי. ושם (ק"ט), מאי דכתיב 'לקדוש ד' מכובד', זה יום הכיפורים שאין בו לא אכילה ולא שתיה, אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה.

לְמָה צָמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ עֲנִינוּ נַפְשֵׁנוּ וְלֹא תָדַע הֵן בְּיוֹם צֻמְכֶם תִּמְצְאוּ חֶפֶץ (ישעיה נח, ג).

כשאין רצון להשיג מדריגת היום - לא מתקבל הצום

אציע דברי **התנא דבי אליהו** זוטא (פרק כב) וז"ל: מפני מה נִתְּנָה קורת רוח בעשרת הימים מראש השנה ועד יום הכיפורים, כנגד עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו כו', וכנגד עשרת הדברות שקיבלו ישראל בסיני כו', עכ"ל. ומבואר דעשרת ימי תשובה הם נגד עשרת הדברות.

וראיתי **ביערות דבש** (ח"ב דרוש א ד"ה ולכן) דכתב כן מסברא דנפשית, וכתב שם דהיינו טעמא דשני ימי ראש השנה הם יומא אריכתא (ראה ביצה ד:), והיינו משום דהם נגד שתי דברות הראשונות - 'אנכי ולא יהיה', דדיבור אחד נאמרו (ראה מכלילתא פרשת בשלה מסכת דשירה פרשה ח ד"ה דבר אחר), ועל כן גם שני הימים הם יומא אריכתא, ודו"ק, עד כאן תוכן דבריו, עיין שם.

והנה על פי דרך זה, הנה יום הכיפורים הוא נגד 'לא תחמוד' (שמות כ: יד; דברים ה: יח) ו'לא תתאוה' (דברים שם). ומיושבת בזה קושית **רבי יהודה הלוי ז"ל** שהביא **הראב"ע** בשמו פרשת יתרו (כ: יד), דאיך אפשר לצוות על החמדה, הרי האדם בשר ודם וחומד בלבו, ובכח האדם רק למשול על החמדה והתאוה שבלב - שלא לעשות כפי החמדה והתאוה שהלב חומד, אבל על גוף החמדה איך שייך לצוות על הלב שלא יחמוד, עיין שם.

ועל פי דרכנו הנ"ל דלא תחמוד הוא נגד יום הכיפורים, והנה **בפרקי רבי אליעזר** (פרק מו) מבואר דביום הכיפורים ישראל הם כמלאכים, עיין שם, ועל כן מלאך הרי אין בו החמדה כלל, ועל כן לפי עניין דיבור 'לא תחמוד' - דהוא נגד יום הכיפורים, שפיר שייך לצוות על גוף החמדה, ואף דהציווי הוא על כל השנה, יש לומר כוונת הציווי לראות לבא לידי 'לא תחמוד', היינו שיראה האדם לזכך ולטהר עצמו בכל השנה, לשיכול להשיג ביום הכיפורים מדריגת היום, דהוא ביטול גוף החמדה, ודו"ק.

ועל פי דרך זה הנה יובן גם כן דרש הירושלמי שביעות (פ"ג ה"ד), תני בשם רבי שמעון, 'תענו את נפשתיכם' (ויקרא טז, כט) - מִמָּתָר לָכֶם וְלֹא מֵאֲסוּר לָכֶם (היינו, דעל איסור אין חלות יום הכיפורים, והאוכל נבילה ביום הכיפורים פטור, עיין שם). וראוי להבין, דאיך נרמז בכתוב 'תענו' דקאי רק על המותר ולא על האסור.

וצריך לומר כוונת הירושלמי, דמפרש תיבת 'נפשתיכם' דהכוונה רצונכם, וכמבואר **במורה נבוכים** (ח"א פרק מא) וז"ל: 'נפש' - שם משותף הוא, שם הנפש החיה הכוללת לכל מרגיש כו', והוא שם הרצון. 'לאסור שרי' בנפשיו' (תהלים קה, כב), כלומר ברצונו. וכמוהו - 'אל תתנני בנפש צרי' (שם כו: יב), כלומר אל תסגירנו ברצונם. וכמוהו אצלי - 'אם יש את נפשכם לקבור את מתי' (בראשית כג, ח), כלומר אם יש בדעתכם וברצונכם כו', עכ"ל.

וכזה הוא גם כן בש"ס נדרים (מא:) על המשנה (לח:) ומרפאו רפואת נפש אבל לא רפואת ממון ובגמרא שם,

(א) שביארו הטעם שבמנחה קורין בעריות: 'לפי שהנשים מקושטות בשביל כבוד היום, לפיכך צריך להזכירם שלא יכשלו בהם'.

(ב) שכתב: 'במנחת יום כפורים פרשת עריות, כדי להבדיל מן הנשים שמתקשטות בו ביום יותר משאר ימים טובים, כדאמרין בשילהי תענית (כו:)'.

שהחודש מתכסה בו (פירש רש"י (שם: ד"ה שהחודש) שהלבנה מתכסית בו), הוי אומר זה ראש השנה.

והנה עניין כיסוי זה נראה דלמוד סתום מן המפורש, דמצינו במקום אחר בברכות (נח.) 'לך ד' הממלכה' (דברי הימים א כא, יא) - זו מלחמת עמלק, הרי דקליפת עמלק מתנגד למלכות ובוזה הוא מלחמתו (ראה ריקאנטי פרשת בשלח עמוד קנ"ה ד"ה כ). והנה בתנחומא סוף תצא (סימן יא) איתא, וז"ל: כל זמן שזרעו של עמלק קיים, כאילו כנף מכסה את הפנים, אבד זרעו מן העולם - 'לא יִכְנַף עוד מוֹרִיד' (ישעיה ל, כ), עכ"ל. ובהיות התנגדות עמלק ומלחמתו הוא לעומת מלכות, נראה דענין כיסוי הפנים ידיה הוא כביכול גם כן בבחינה זאת.

ותדע עוד, כי אמרו בתנחומא אבד זרעו מן העולם - 'לא יכנף עוד מוריד', והנה אחרי 'לא יכנף עוד מוריד', נאמר (ישעיה שם) 'והיו עיניך רואות את מוריד', והנה בסוטה (מט:) איתא, כל תלמיד חכם העוסק בתורה מתוך הדחק תפלתו נשמעת כו', רבי אבואר, אומר, משביעים אותו מזיו שכינה, שנאמר 'והיו עיניך רואות את מוריד', עכ"ל הגמרא.

וכבר ידעת (ראה אוצרות יוסף מאמר לבנה פסקא יז) כי שכינה היא מלכות, ואם כן מבואר דהאי 'והיו עיניך רואות את מוריד', היינו בחינת מלכות, ועליה כתיב 'ולא יכנף עוד מוריד', אם כן מבואר דבחינת כנף המכסה את הפנים הוא בבחינת מלכות. ואם כן ילמוד סתום מן המפורש, דזהו גם כן ענין כיסוי הלבנה - בחינת המלכות.

והנה בהיות עמלק מכסה פני הלבנה, והנה כבר קדם (ראה שם פסקא יד) כי אסתר נדמית ללבנה, לכן תבין בזה אומנם ז"ל בסוגיין (קלט:) אסתר מן התורה מניין, שנאמר (דברים לא, יח) 'ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא', והיה זה בימי המן - עמלק, ולכן במפלת המן אזי 'ופני המן חפו' (אסתר ז, ח), 'פני' דייקא, מדה כנגד מדה, ודו"ק היטיב.

(דברים יח, ד) 'צאן' (ויקרא כז, לב) ממעשר בהמה - מה מעשר בהמה טריפה לא, אף ראשית הגז טריפה לא. ופריך, וליף 'צאן' 'צאן' מבכור (דברים טו, יט) - מה בכור אפילו טריפה וכו'. ומשני, מסתברא ממעשר הוה ליה למילף, שכן זכרים, טמאין וכו'. ופריך, אדרבה מבכור הוה ליה למילף, שכן יתום (בכור וראשית הגז נוהגין אפילו ביתום שמתה אמו קודם לידתו, מה שאין כן במעשר), בקדושה (בכור אין צריך להקדיש - דקדושתו מרחם, וגו נמי אין צריך להקדיש - דאין קדושה חלה עליו, אבל מעשר מקדישו בשבט, רש"י) וכו', עכ"ל הגמרא.

ומדאמר בגמרא תיבת 'בקדושה' ולא אמר 'במנין' - שבכור וראשית הגז אין צריכים למנין של האדם, מה שאין כן מעשר שצריך למנין - מוכח דאין ההבדל מפת המנין לבד, כי אם ההבדל הוא בעצם הקדושה, שקדושת המעשר האדם הוא שמיים עליו את הקדושה, שכן גזרה תורה שמנין של האדם עד עשרה הוא משים קדושה על העשירי, מה שאין כן בכור שקדוש מאליו, ואין האדם משים קדושה עליו. וכן בגז אין אדם משים קדושה עליו קדושה, דאין בו קדושה כלל וכפירוש רש"י הנ"ל. ושפיר נקט הש"ס תיבת 'בקדושה', כיון שהחילוק הוא בעצם הקדושה, שקדושת המעשר - האדם משימה עליו, וקדושת הבכור מאליו היא באה, ודו"ק.

ואם כן יש מכאן ראייה להיפוך ממה שכתבנו דקדושת המעשר מאליה היא באה כשיש מנין של האדם. אולם ברש"י להלן (קלו.) ד"ה בקדושה הביא עוד פירוש אחר על תיבת 'בקדושה' הנ"ל, ולפי הפירוש האחר אין ראייה כלל משם, עיין שם היטב.

'אסתר' בחינת הסתר

שקליפת עמלק מכסה פני המלכות

דרשו ז"ל בראש השנה (ח.) על הכתוב (תהלים פא, ד) 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו', איזהו חג

'לחומרא מקשינן' - בתורת ודאי או ספק

הפרי מגדים **בפתיחה כוללת** (ח"א אות י ד"ה ואמנם) כתב, דהא דקיימא לן (יבמות ח.) לקולא ולחומרא - לחומרא מקשינן, היינו רק מספק, וככל ספיקא דאורייתא לחומרא (ביצה ג:), אבל לענוש מלקות או מיתת בית דין, אי אפשר לענוש מכאן זה, עיין שם.

ועיין בסוגיין (קלו.) דפריך, אלא טעמא דכתב רחמנא (דברים יח, ג) 'מאת זובחי הזבח' (לחייב בהמת שותפות במתנות), הא לאו הכי הוה אמינא לילף מראשית הגז (לפטור), אדרבה גילף מתרומה (לחייב) וכו'. וברש"י (ד"ה אדרבה) כתב: דלקולא ולחומרא - לחומרא מקשינן, עכ"ל.

ומפורש בזה, דלחומרא מקשינן הוא מטעם וודאי, דהא מספק אין חייבין במתנות, וכמבואר להדיא לעיל (עט:) ובבכורות (יח:), דבספק מתנות אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה, עיין שם.

קדושת מעשר חלה מאליה או על ידי האדם

בנדרים (יח:) במשנה, איתא שם דמתפס במעשר בהמה הרי זה אסור, משום דמעשר בהמה חשיב דבר הנדור (ראה ר"ן שם ד"ה אם), עיין שם.

ומוכח מזה לכאורה, דקדושת מעשר בהמה באה מן האדם, דאם לא כן לא היה ראוי שיוחשב דבר הנדור וכמובן, ועל כרחך דנהי דעשירי - מאליו קדוש (בכורות נט.), היינו רק שאין צריך להקדישו בפירוש, ונתנה התורה כח להאדם להקדישו על ידי המנין לחוד שמונה עד עשירי, וגזירת הכתוב הוא שהמנין לבד מקדשו. ועל כל פנים ההקדש מתייחס אל האדם, ואיננו מאליו, ודו"ק.

אמנם זה איננו מוכרח, דאפילו אי עשירי - לגמרי מאליו קדוש, ואיננו מתייחס אל האדם כלל, גם כן יתכן שיקרא 'דבר הנדור', כיון שאיננו מתקדש מאליו - כי אם כשיש המנין של האדם. ועיין שם בר"ן שפירש, דמעשר בהמה חשיב דבר הנדור משום שצריך לקרותו 'עשירי'. ובקונטרס שם (ד"ה כמעשר) כתב עוד יותר מזה, שצריך לקרות עליו שם מעשר. וצריך עיון, שהרי בבכורות שם (נט.) מבואר דעשירי מאליו קדוש, ואפילו בלא דיבר כלל בעשירי.

ושוב ראיתי שהתוספות שם (נדרים יח: ד"ה ואם של מעשר) כתבו וז"ל: ואם תאמר, והלא עשירי מאליו הוי קדוש, ואם כן לא הוי דבר הנדור. ויש לומר, (דכיון) דבעי העברת מנין, ואם הוי עשרה ונטל אחד בלא מנין אינו קדוש כדאמר בפרק מעשר בהמה (בכורות נח:), מיקרי שפיר דבר הנדור, עכ"ל. ודבריהם מטין להדיא כדברינו הנ"ל, דקדושת מעשר בהמה באה מאליה ולא מן האדם כלל - ואף על פי כן מיקרי דבר הנדור כיון שצריך מנין של האדם, דו"ק ותשכח.

ועיין עוד בסוגיין (קלו:) דאמר, דלרבי שמעון בהמה טריפה פטורה מראשית הגז משום דילפינן 'צאן'

(א) ראה **אוצרות יוסף** ריש מאמר לבנה: "בו ידובר בעזרת השם יתברך בעניין דברי המקובלים (ראה מערכת האלקות פ"ח ד"ה אמר הכותב: פרס רמזים שער כג פרק כא ערך 'שמש') היות החמה בחינת התפארת (ראה ז"ח משפטים קטו) ולבנה בחינת המלכות (ראה ז"ח יתרו לב)."

מרגניתא דיוסף

ענינים מופלאים, פניי חכמה ודעת ושכינת חמדה מתורת רבינו ז"ע

ביאור המשל 'כלכל השב על קיאו'

ביומא (נג:), אמר רבי אלכסנדר אמר רבי יהושע בן לוי, המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו ואחר כך יתן שלום. אמר ליה רב מרדכי, כיון שפסע שלש פסיעות לאחוריו - התם איבעיא ליה למיקם, משל לתלמיד הנפטר מרבו, אם חוזר לאלתר דומה לכלכל ששב על קיאו.

בליקוטי דינים שבסוף ספר **מהרי"ל** (אות לו) וז"ל: אמר **מהרי"ל** סג"ל, דנפל מחלוקת בין ההמון ליישב המשל הזה. ונראה אליו ליישב, מהא דאיתא בכמה דוכתי (ראה יומא פו:; תנחומא ישן פרשת וירא סימן טז), דמי ששב מחטאו יהא נדמה עליו כאילו לא חטא מעולם, ויהא בטוח במחילה גמורה, ולא יחשוב אולי לא נתכפרו עוונותיו, ויגמור בדעתו שלא לחזור לחטאו לעולם. והשתא כשאדם סיים תפלתו ופסע אחריו, ישאר עומד שם, ויהא בטוח שתפלתו נתקבל ונתכפר ונפטר מכל וכל, ואם חוזר מיד - נראה כאילו ממחר לבקש ולהתפלל על שיחזור לחטאו עוד. משל לכלכל דכבר קץ ומאס במאכל שבמעיו עד שהקיא, ושוב חוזר עליו ומתקן לו כדבש ואוכלו, עיין שם.

וביותר יוצדק פירוש זה בהך דיומא (פו:), דאם לא שנה בעון וחוזר ומתודה עליו ביום הכיפורים הבא, דומה לכלכל ששב על קיאו, עיין שם. ושם הוא בדקדוק, דאחרי שכבר נסתלק מן החטא ולא שנה בו עוד, ומכל מקום מתודה, אם כן נראה כאילו הוידוי שרצונו לחטוא עוד בעתיד, ומתודה על מה שעתידי לחטוא, ואם כן הוי ליה כלב שב על קיאו, דאחרי שכבר מאס בחטא הוא שב עליו.

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושד בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באוני חתנו הגד"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולהתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com